

Naturskyddsföreningen

Naturskyddsföreningens policy för hållbar samhällsekonomi Utökad introduktion

Agenda

- Välkomna: praktisk info om passet
- Bakgrund om Naturskyddsföreningens arbete med hållbar samhällsekonomi
- Naturskyddsföreningens principiella utgångspunkter
- Fördjupning:
 - Ekonomisk tillväxt och miljö
 - Klimat- och miljö rättvisa
- Naturskyddsföreningens ståndpunkter

Naturskyddsföreningen

Vad är Naturskyddsföreningen?

- Sveriges största miljöorganisation
- Partipolitiskt obunden
- 200 000 medlemmar
- Grundades 1909
- Finns i hela landet. 270 kretsar.
- 40 Internationella samarbeten

Naturskyddsföreningens policy för hållbar samhällesekonomi

Varför sysslar en miljöorganisation med samhällsekonomi?

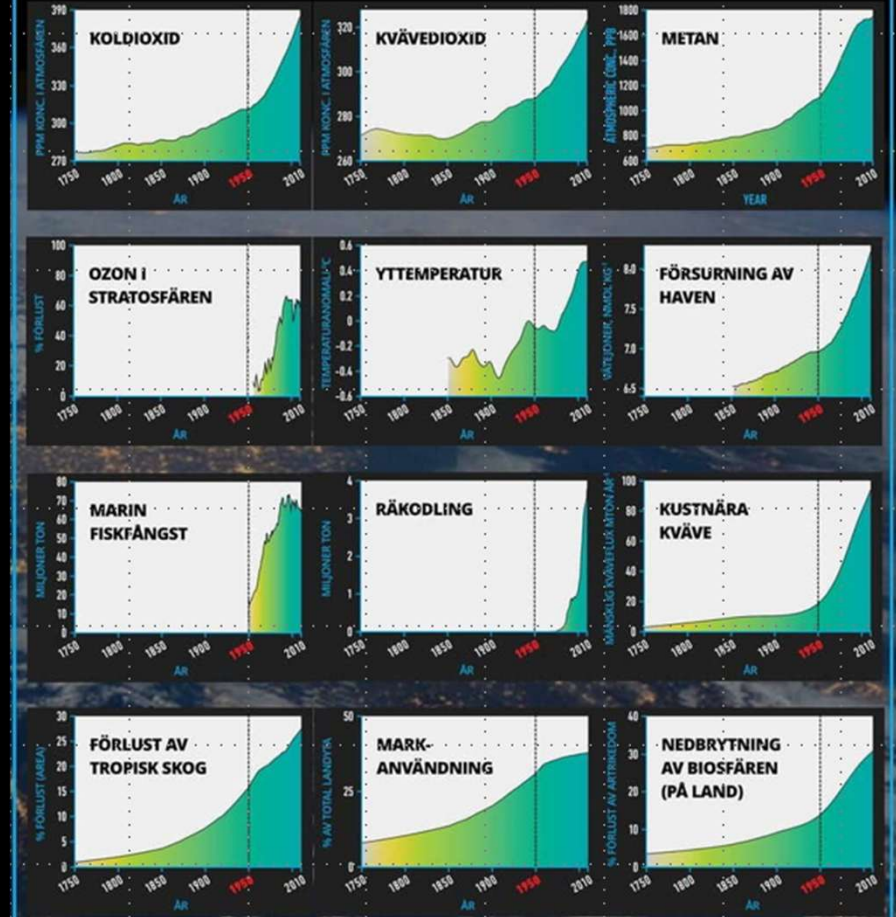

DEN STORA ACCELERATIONEN

SOCIO-EKONOMISKA TRENDER

PLANETÄRA TRENDER

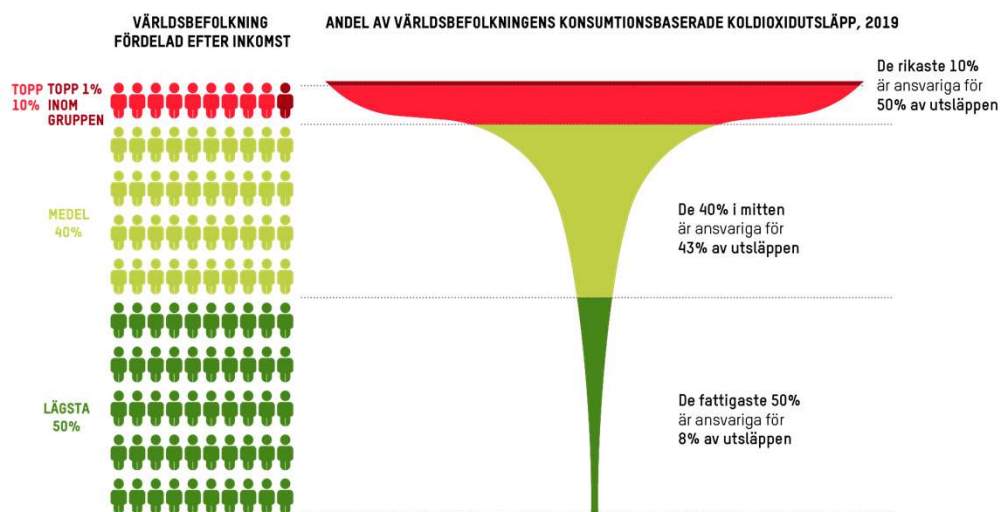

REFERENS: Steffen, W, W. Broadgate, L. Deutsch, O. Gaffney och C. Ludwig: The Trajectory of the Anthropocene: the Great Acceleration. *THE ANTHROPOCENE REVIEW*, 10 JANUARI 2019.
 MAP & DESIGN: Félix Pharand-Deschênes / Globia. UPPDATERING & ÖVERSÄTTNING: Sören Andersson / thefuture ©

Miljö- och klimaträttvisa

FIGUR 3. GLOBALA INKOMSTGRUPPER OCH TILLHÖRANDE KONSUMTIONSBASERADE KOLDIOXIDUTSLÄPP, 2019.

Källa: Oxfam, SEI

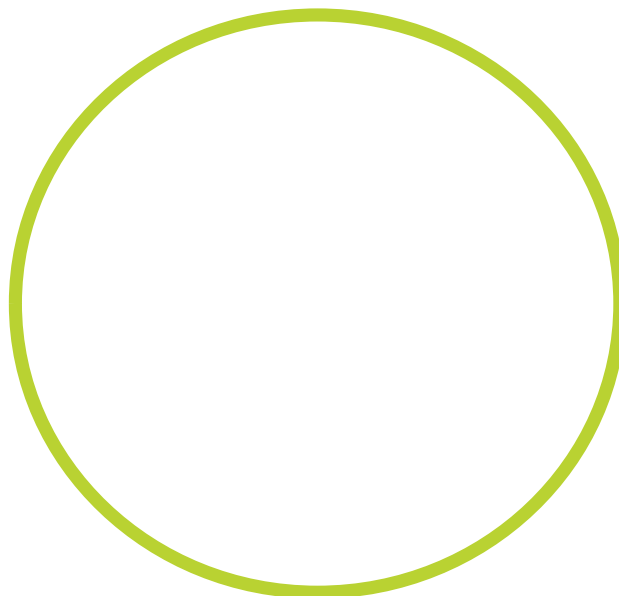
Källa: Oxfam, SEI (2023)

Naturskyddsföreningens principiella utgångspunkter

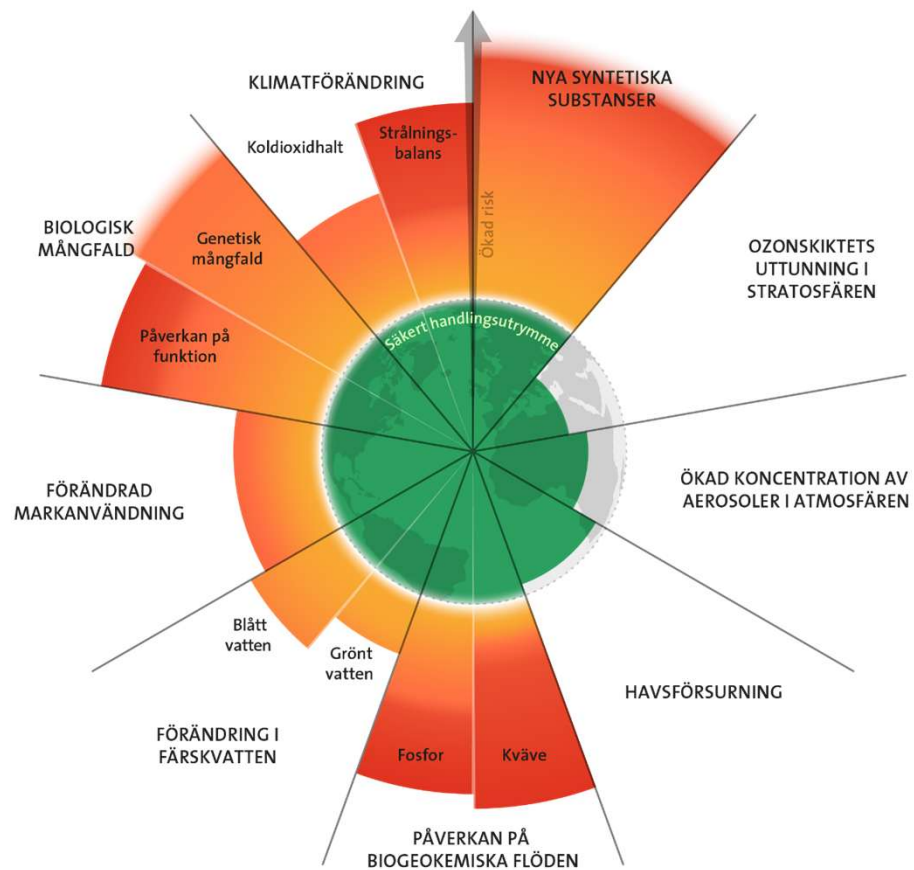
Naturskyddsföreningen

Princip 1: Naturen sätter gränserna för ekonomin

De planetära gränserna

Planetary boundaries - Stockholm Resilience Centre

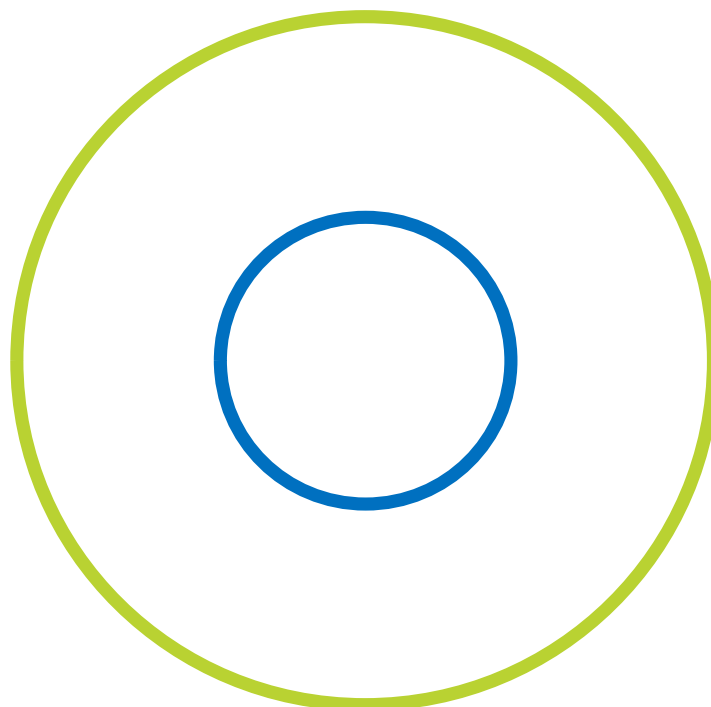

Källa: Azote för [Stockholm Resilience Centre](#), baserad på Richardson et al 2023

Princip 2: En ekonomi baserad på de mänskliga rättigheterna*

Exempel:

- Hälsa
- Livsmedel
- Vatten
- Utbildning

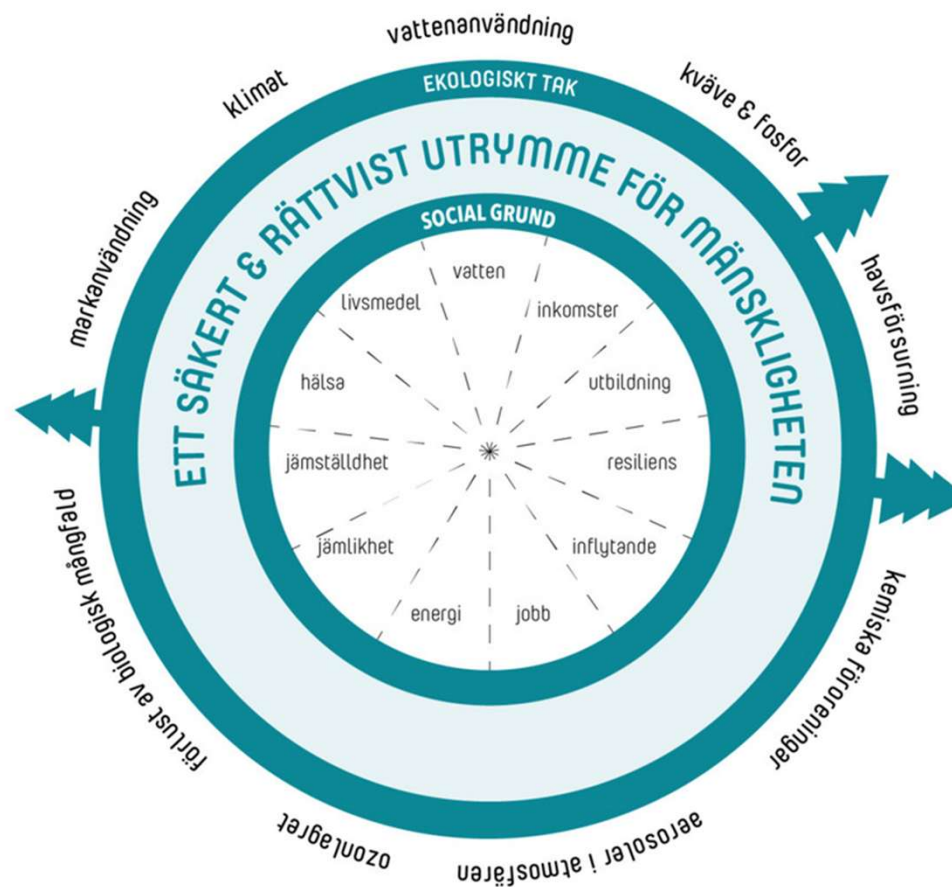
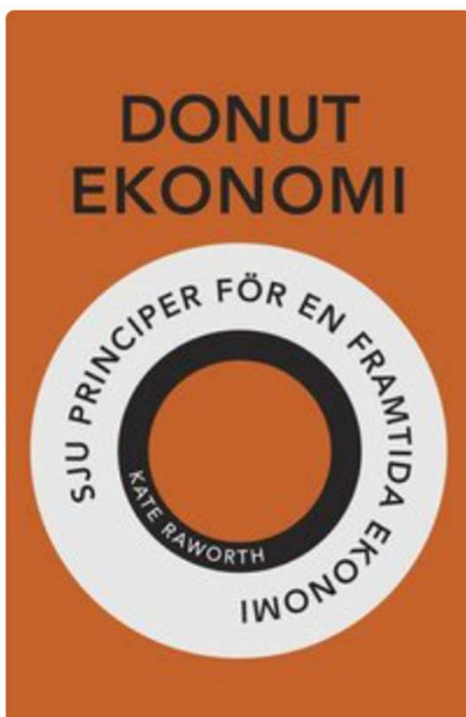

* Definierade i AGENDA 30, dvs FN:s mål för hållbar utveckling

Naturskyddsföreningen

Munkmodellen

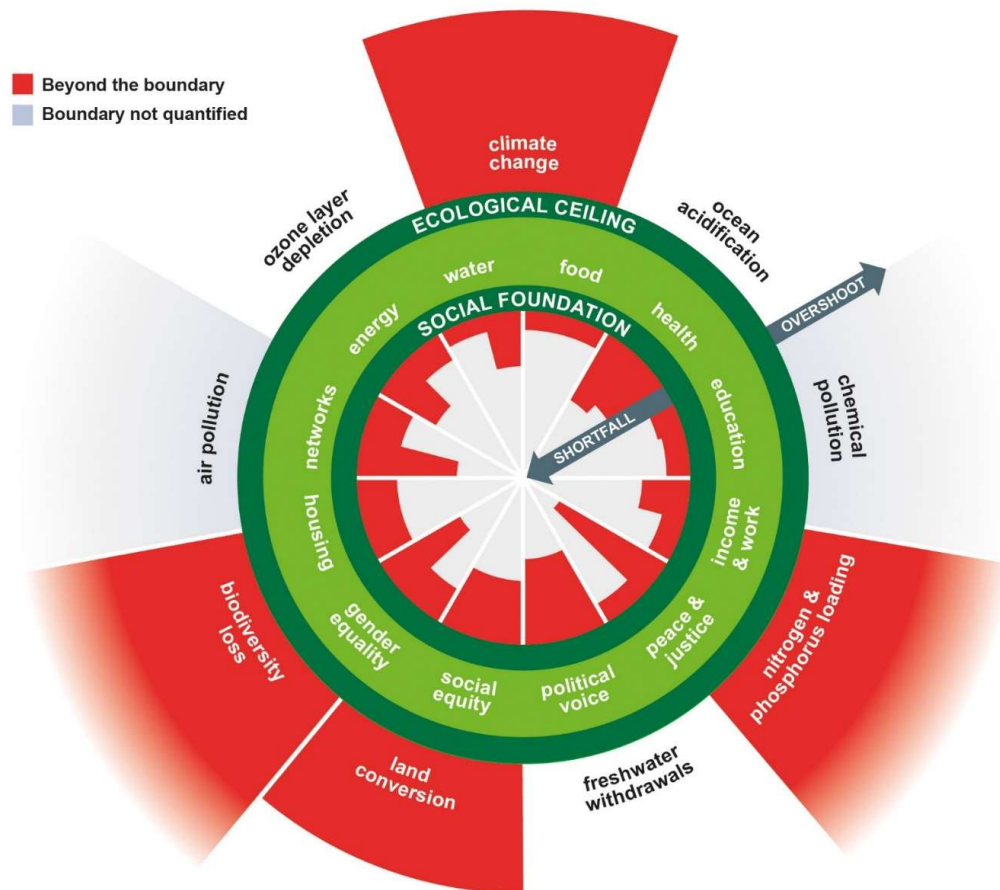

Källa: IVL (2021), bygger på Raworth (2017)

Munkmodellen i verkligheten

Städer som jobbar med att anpassa sin ekonomi till munken:

Amsterdam
 Köpenhamn
 Bryssel
 Barcelona
 Tomelilla

Källa: Kate Raworth & Christian Guthier/The Lancet Planetary Health

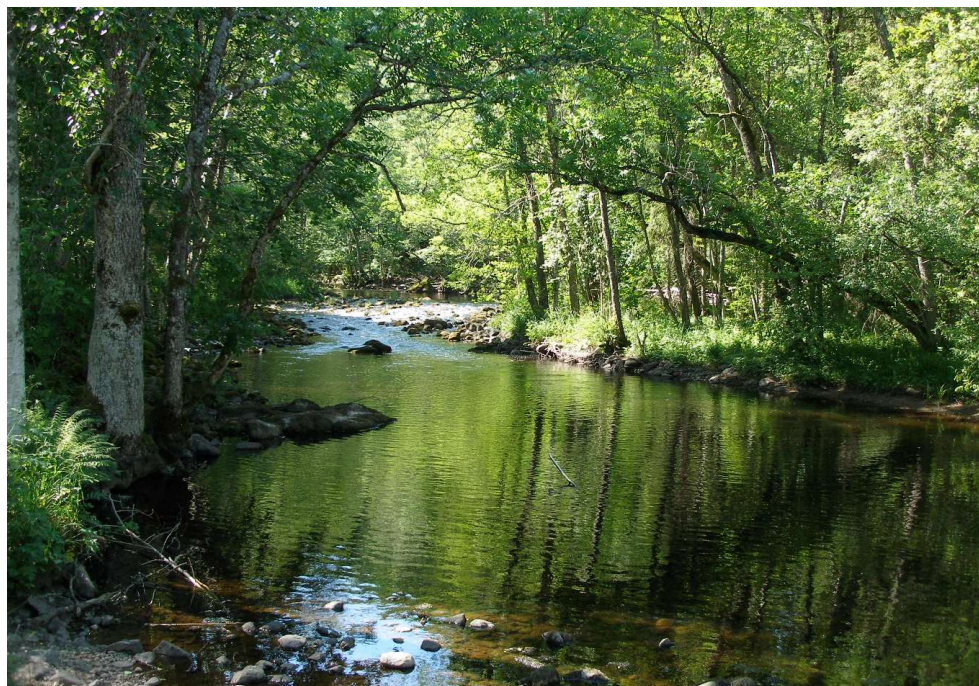

Naturskyddsföreningen

Princip 3: Principen om gemensamt men olika ansvar

Princip 4: Försiktighetsprincipen

Naturskyddsföreningen

Princip 5: Principen om förorenaren betalar

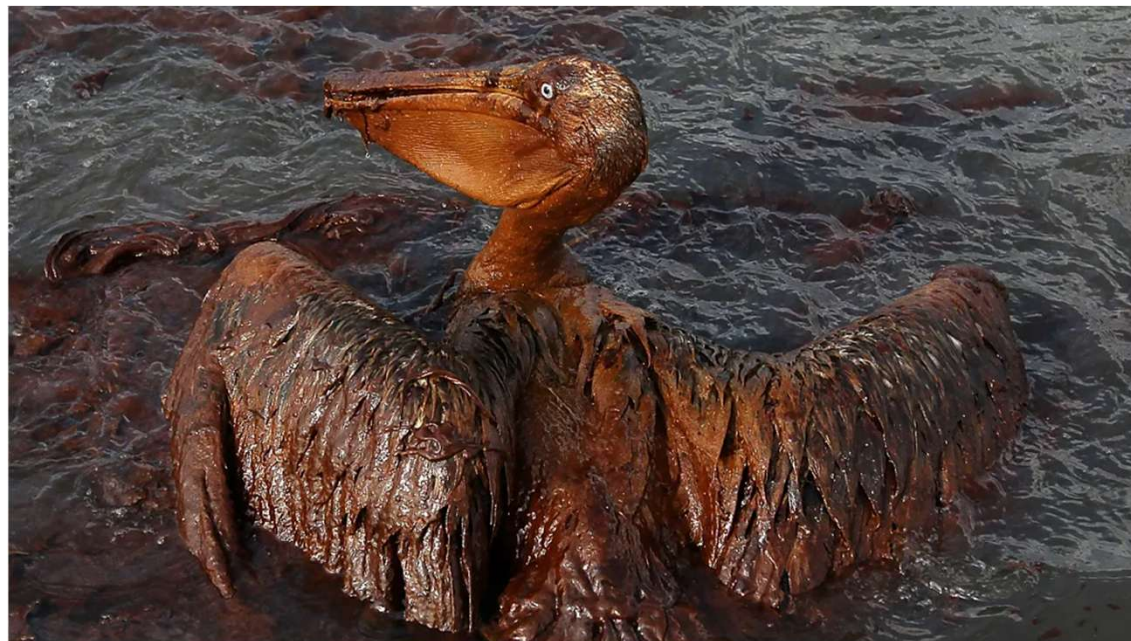

Foto: Win McNamee / Getty Images

Naturskyddsföreningen

Naturskyddsföreningens principiella utgångspunkter

- Princip 1: Naturen sätter gränserna för ekonomin
- Princip 2: En ekonomi baserad på de mänskliga rättigheterna
- Princip 3: Principen om gemensamt men olika ansvar
- Princip 4: Försiktighetsprincipen
- Princip 5: Principen om förorenaren betalar

Naturskyddsföreningen

Reflektion / diskussion

Skriv ner en tanke eller reflektion som väckts under presentationen.
Alternativt något ni tyckte var viktigt eller intressant.

Diskutera sedan detta i grupp om 3.

TEMA: EKONOMISK TILLVÄXT

Definitioner

BNP = BruttoNationalProdukt

- Värdet av alla färdiga varor och tjänster som producerats under ett år i ett land.

BNP/capita

- BNP/antalet invånare i landet.

Ekonomisk tillväxt

- Ökningen av BNP.

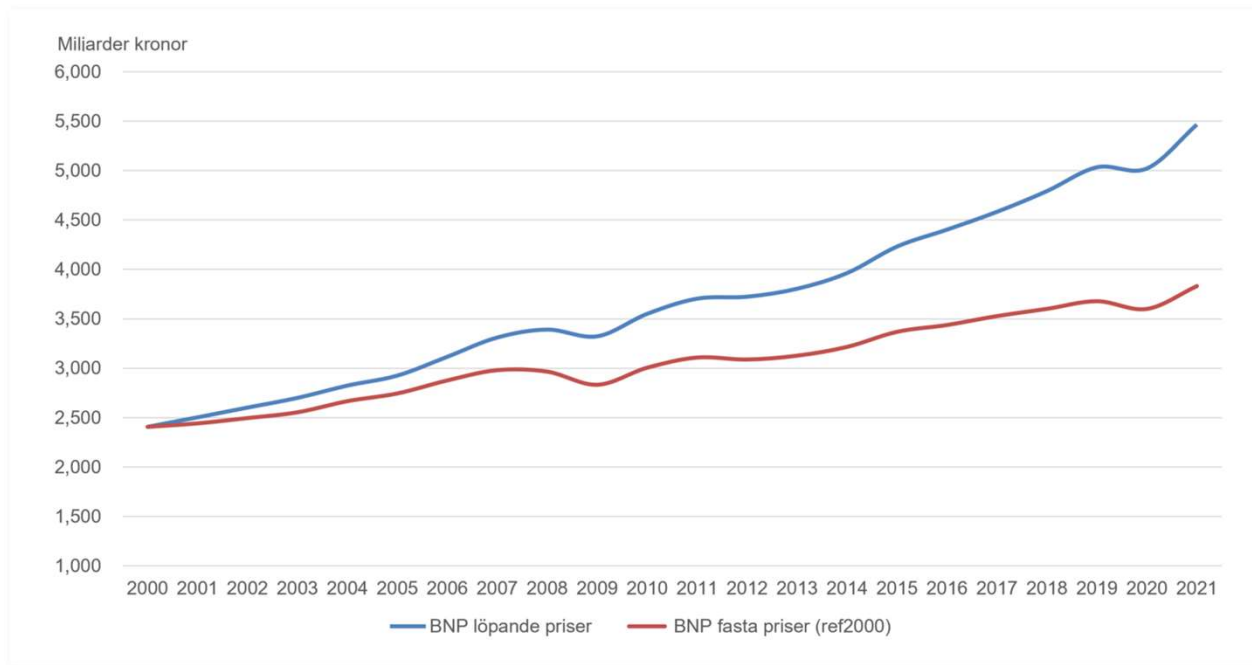
Naturskyddsföreningen

BNP berättar inte hur natur eller människor mår

- Bara monetära värden (inte frivilligt arbete, självhushållning, bygga sitt eget hus m.m.)
- Fördelning av tillgångar syns inte
- Ekosystemets värde (naturkapitalet) ingår inte
- Olyckor (tex oljeläckage) ingår i BNP då det ger arbete

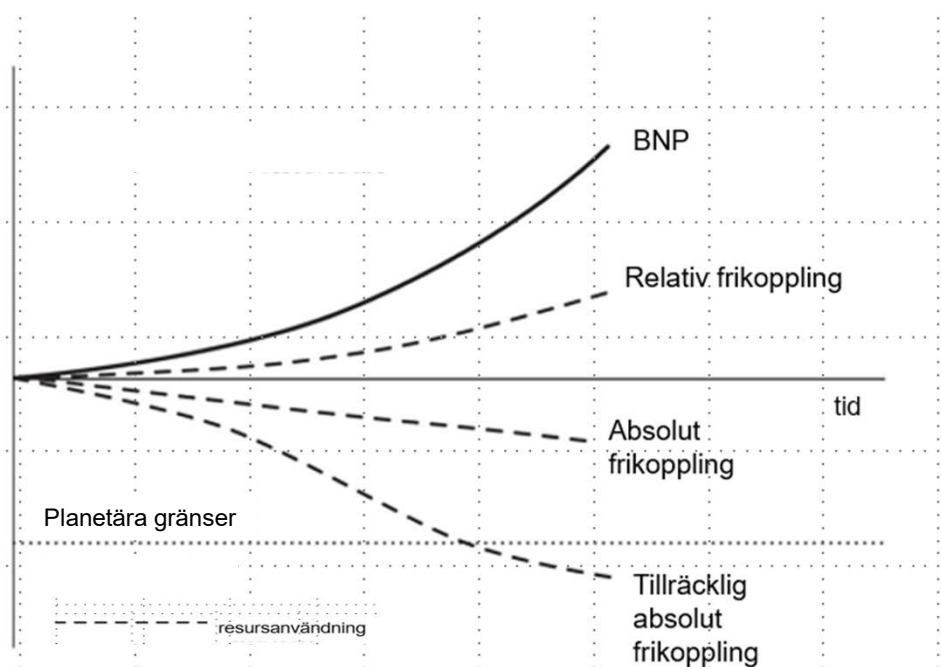

Sveriges BNP 2000-2021

Vad är grön tillväxt?

Frikoppling = ekonomin växer snabbare än resursanvändningen

Figur 4 Illustration av relativ, absolut och tillräcklig absolut frikoppling. Från Raworth (2018).

Frikoppling t.ex. genom:

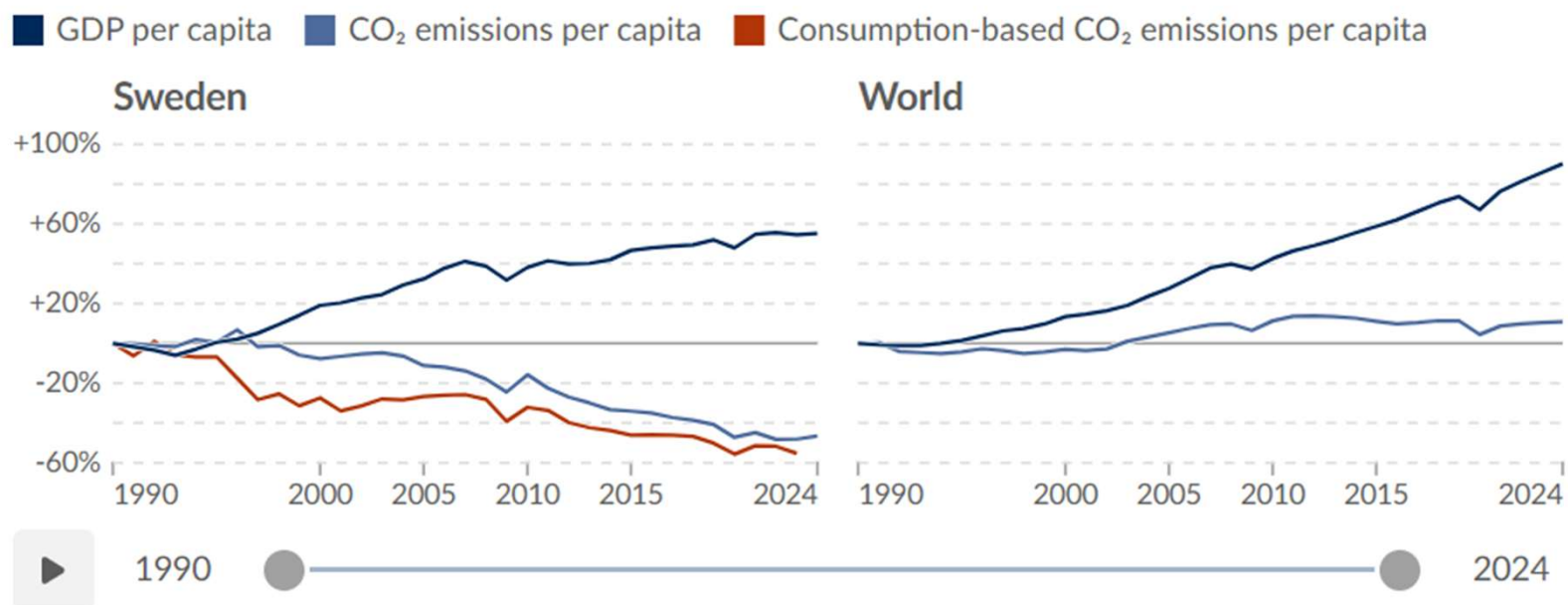
- Förnybar energi (kräver material)
- Effektivisering (risk för rekyleffekter)
- Cirkulär ekonomi (kan ej bli 100%)
- Digitalisering (kräver energi och material)

Exponentiellt ökande BNP kräver motsvarande ökningstakt i tillräcklig absolut frikoppling

Naturskyddsföreningen

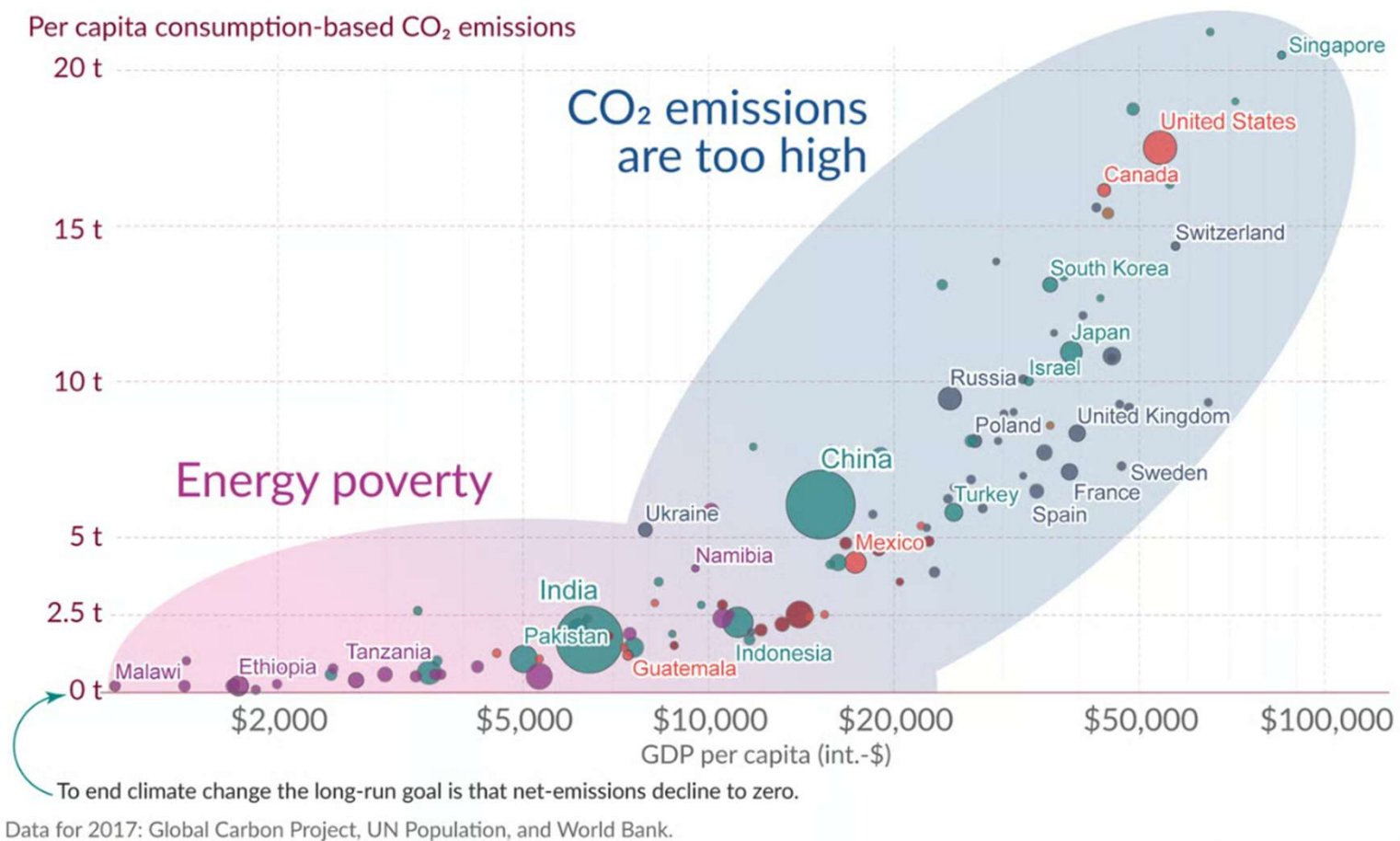
BNP per capita och CO2 utsläpp per capita

Data source: Eurostat, OECD, IMF, and World Bank (2026); Global Carbon Budget (2025); Population based on various sources (2024) - [Learn more about this data](#)

BNP per capita och CO2 utsläpp per capita

Frikoppling handlar inte bara om klimat

- Biologisk mångfald
- Markanvändning
- Färskvatten
- Kemikalier
- Havsförurning
- Biogeokemiska flöden av fosfor och kväve

Naturskyddsföreningen

Så här säger Naturskyddsföreningen i policyn

” Teorin om grön tillväxt, det vill säga att ekonomin växer samtidigt som belastningen på miljö- och klimat minskar tillräckligt snabbt och i tillräcklig omfattning, har alltså i praktiken visat sig svår att realisera. Enligt tillgänglig forskning ser det inte heller ut att vara ett realistiskt framtidsscenario”

Varför anses det ekonomiska systemet beroende av tillväxt?

Sysselsättning och välfärd

- Konkurrens och effektivisering minskar behovet av personal. Ekonomisk tillväxt behövs för att skapa ersättningsjobb.
- Ekonomisk tillväxt ger mer skatteintäkter för att finansiera välfärd och offentliga investeringar utan att skatter behöver höjas.
- Pensionssystemet förutsätter tillväxt på börsen.

Ekonomi är uppbyggd kring krediter och lån

- Vid utlåning skapar bankerna nya pengar. För att skulder ska kunna betalas tillbaka krävs att ekonomin växer (vi lånar av framtiden). BNP-tillväxten måste vara större än skuld-tillväxten, annars hotar finanskrasch.
- Höga avkastningskrav kräver ofta tillväxt för att kunna betalas till aktieägare.

Politisk signal

- Ekonomisk tillväxt används som ett mått på framgång. Tillväxt ses som ett tecken på ekonomisk styrka och stabilitet.
- Individuell förväntan av "att få det bättre".

Tillväxtens dilemma

- Ekonomisk tillväxt i den rika världen är ekologiskt ohållbar. Om alla levde som vi i Sverige, skulle vi behöva 4 jordklot. Tillräcklig absolut frikoppling ser inte ut att vara ett realistiskt framtidsscenario.
- Samtidigt är vår ekonomi beroende av tillväxt för att vara stabil. Utan tillväxt riskerar vi arbetslöshet, social oro, uteblivna investeringar, minskade skatteintäkter och bankkriser ifall skulder inte kan betalas.

Naturskyddsforeningen

Paus 5 min

TEMA: MILJÖ- och KLIMATRÄTTVISA

Naturskyddsföreningen

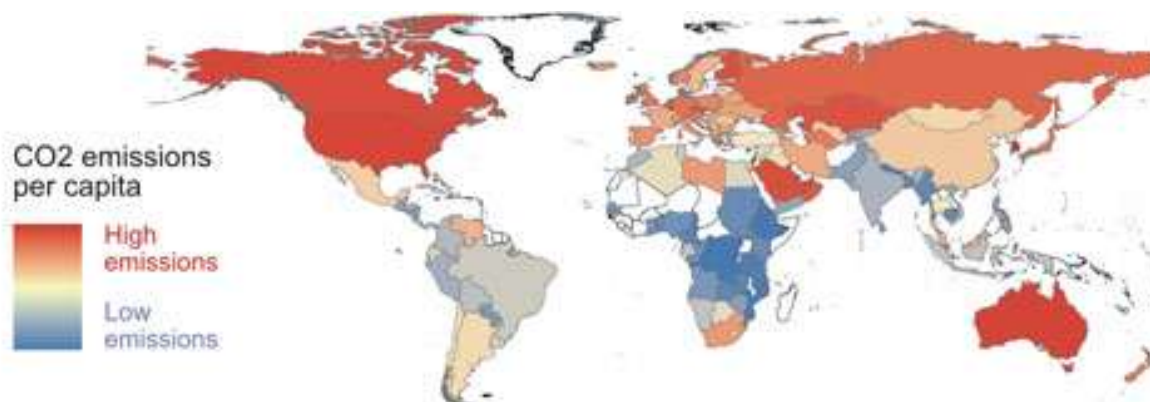
Vad har rättvisa med natur och klimat att göra?

- Människor påverkar och påverkas olika av miljö- och klimatförändringar

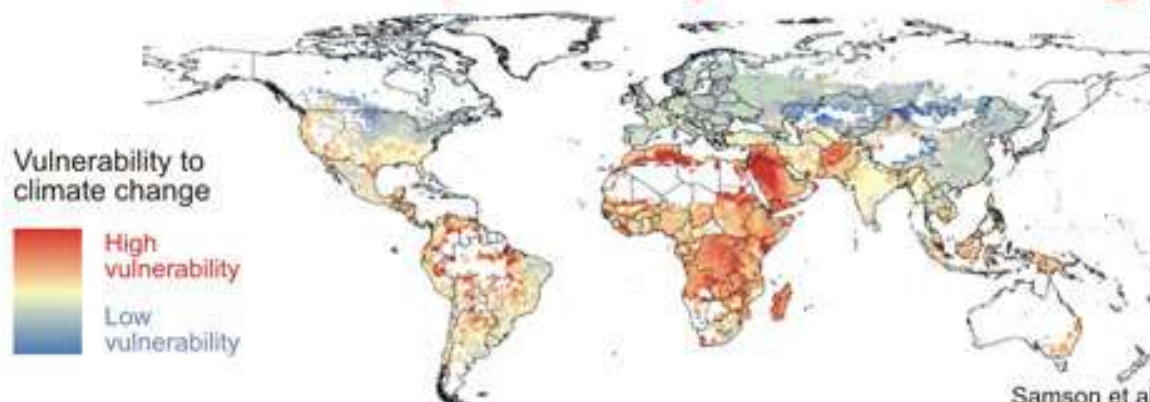

Naturskyddsföreningen

Vem släpper ut och vem drabbas?

Those who contribute the least greenhouse gases
will be most impacted by climate change

Samson et al 2011

Bild lånad från: Skeptical science

Naturskyddsföreningen

Vad har rättvisa med natur och klimat att göra?

- Människor påverkar och påverkas olika av miljö- och klimatförändringar
- Ekonomisk ojämlikhet

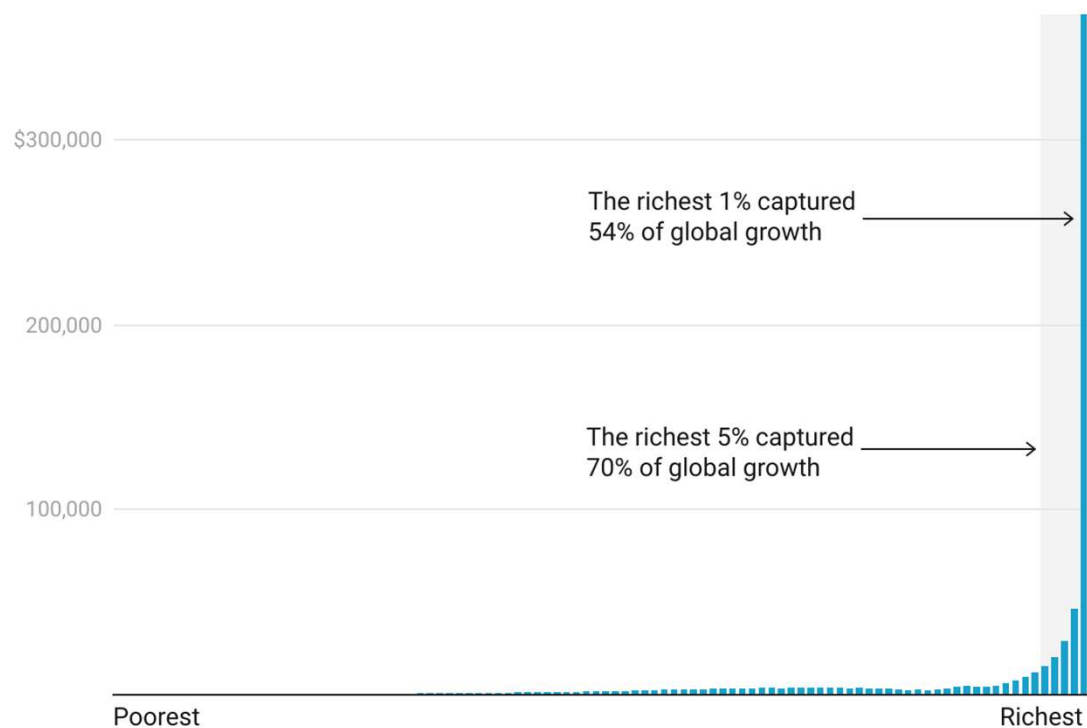

Naturskyddsföreningen

Vem gynnas av ekonomisk tillväxt?

Who benefits from global economic growth?

Gains in individual annual income from 1980 to 2023, by global income percentile (2023 USD\$, constant MER)

Källa: [World Inequality Database](#) (May 2025)

This graph refers to the distribution of pre-tax income among adults aged 20 and over. It is assumed that income is split equally among adults within a household. Income is measured in terms of 2023 US dollars, constant MER. See our note on Currency Concepts for more information.

Chart: Global Inequality Project (www.globalequality.org) • Source: World Inequality Database (May 2025)

Naturskyddsföreningen

Inkomstspridning

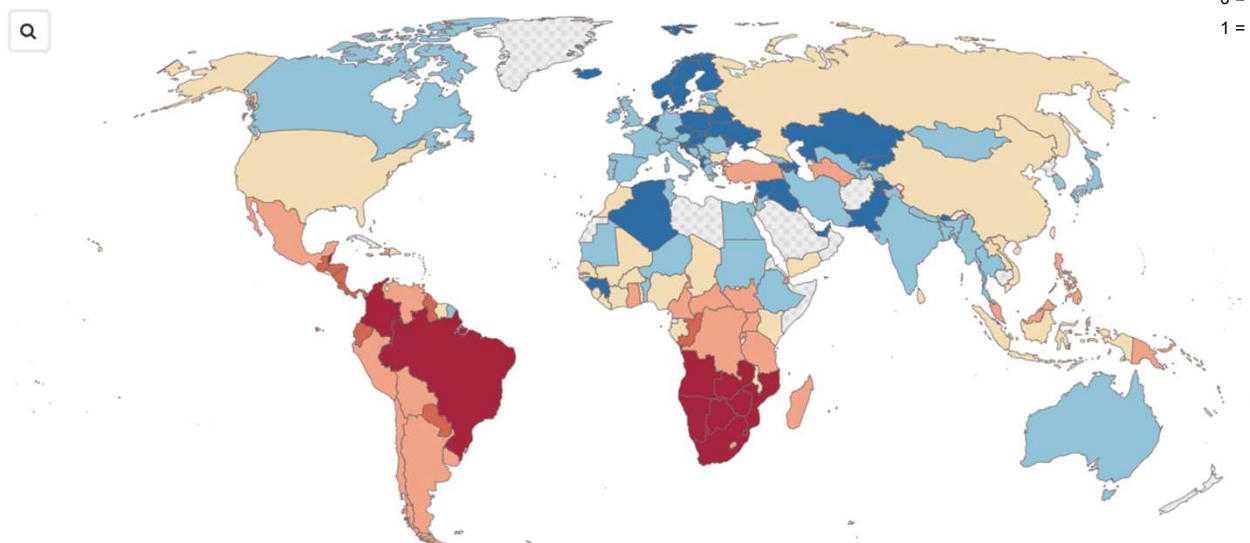
■ <30 ■ 30-35 ■ 35-40 ■ 40-45 ■ 45-50 ■ 50+

Gini index = Gini coefficient * 100

Gini coefficient:

0 = alla har samma inkomst

1 = 1 person har all inkomst

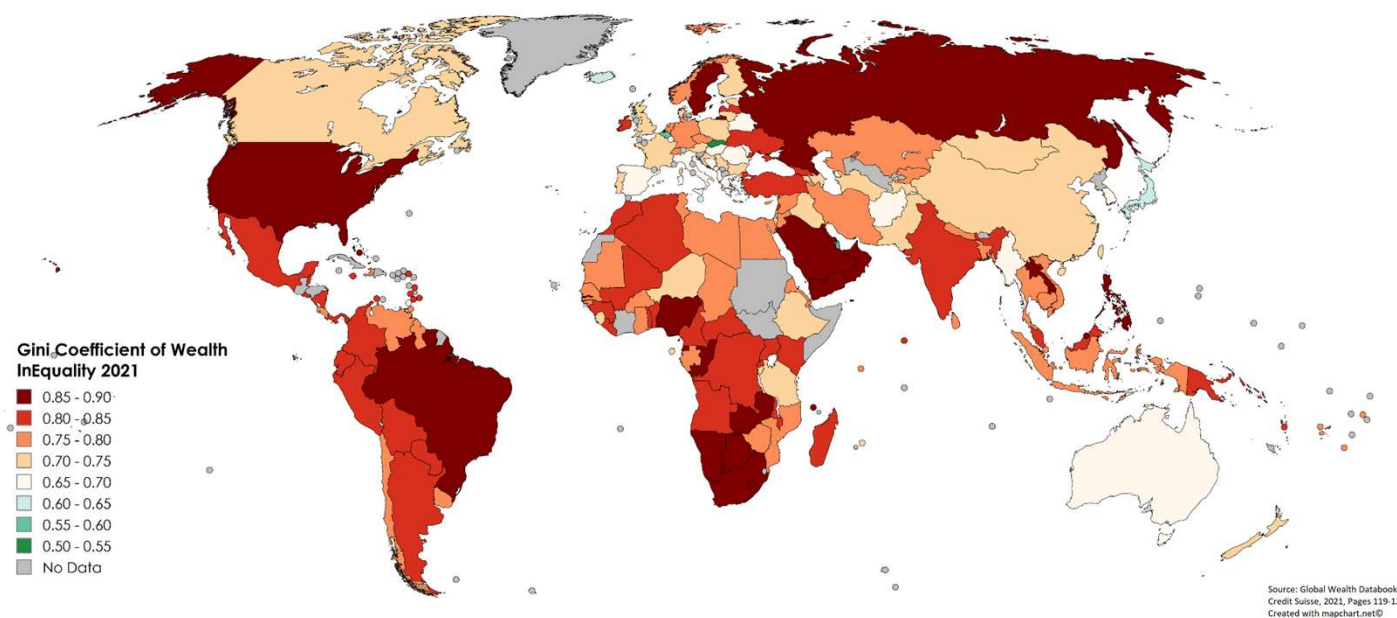

Source: [Poverty and Inequality Platform \(PIP\)](#) • Uses the latest Ginis available by country. Some are based on income aggregates, others are consumption aggregates.

Sammanställning från 2022

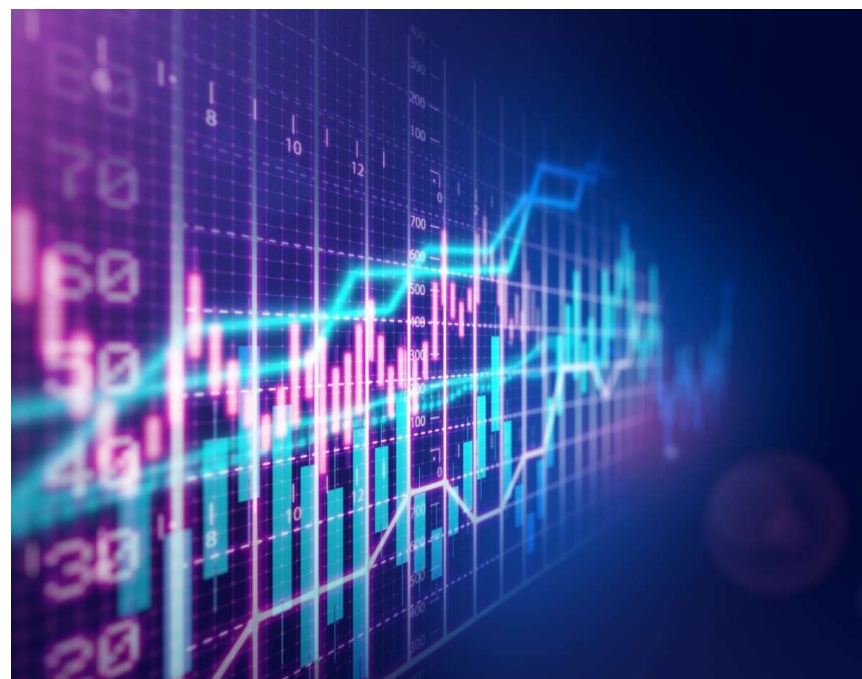
Ojämlighet i förmögenhet

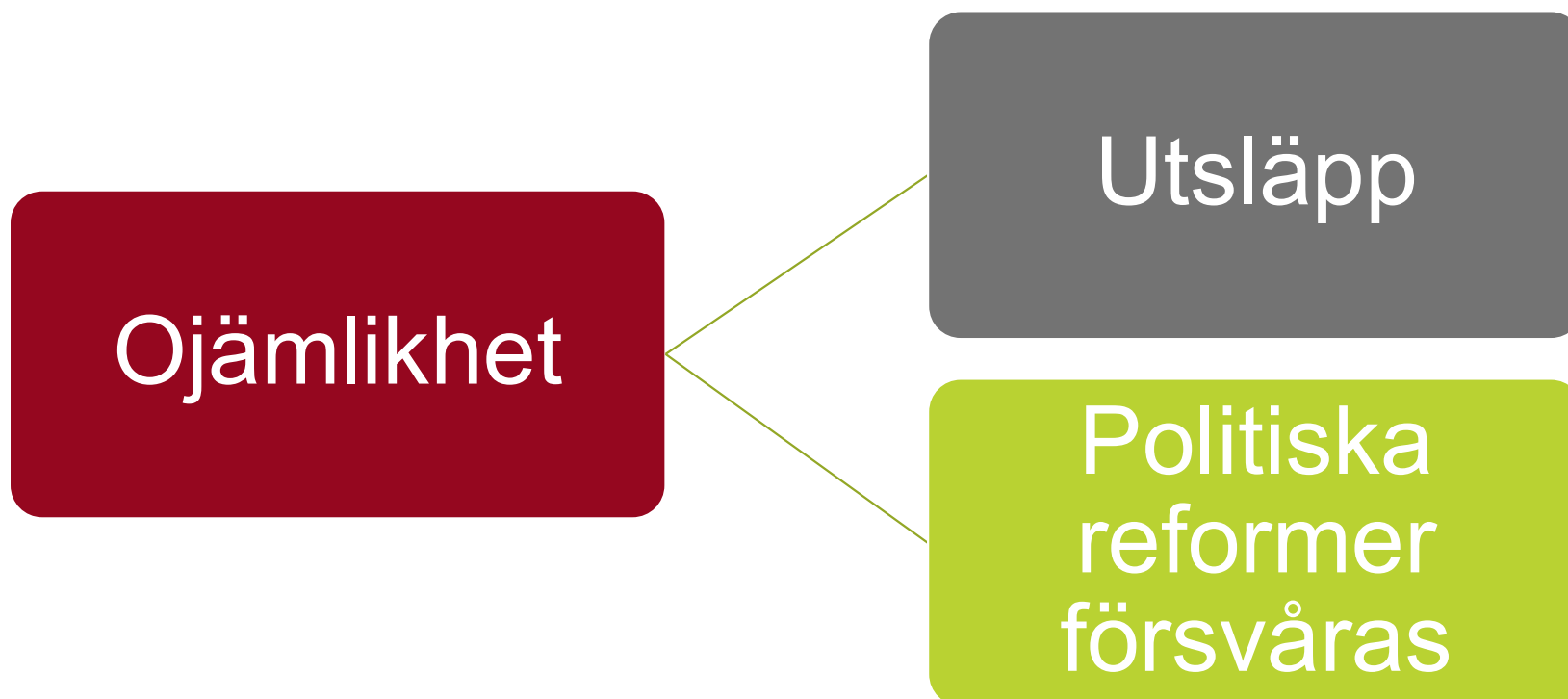
Källa: Wikipedia, baserat på Credit Suisse (2021)

Varför ser det ut så här?

- Sverige har avskaffat och sänkt skatter på fastigheter och kapital samt skatter på höga inkomster.
- De som äger fastigheter och kapital har gynnats
 - Fastighetspriser har ökat
 - Börsvärde ökat
 - Utdelningar från företag har ökat
- De sociala trygghetssystemen har urholkats
 - De med mest kapital och högst inkomster har ökat sin förmögenhet mest.

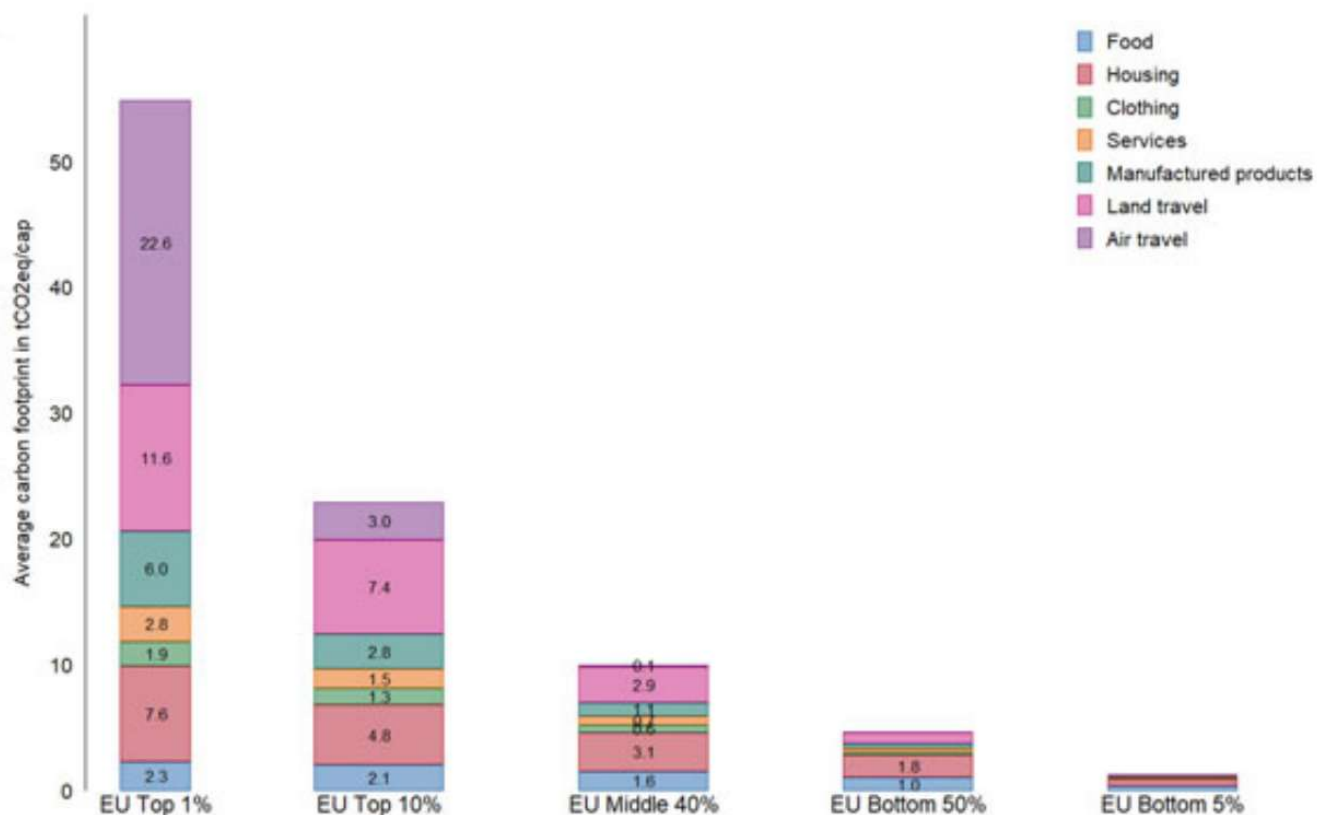

Är ekonomisk ojämlikhet relevant för miljöpolitiken?

Koldioxidutsläpp för olika inkomstgrupper i EU

Naturskyddsföreningen

Vad har rättvisa med natur och klimat att göra?

- Människor påverkar och påverkas olika av miljö- och klimatförändringar
- Ekonomisk ojämlikhet
- Orättvisor i den gröna omställningen

Naturskyddsföreningen

Vad menas med den gröna omställningen?

- Används för att beskriva övergången till ett fossilfritt samhälle.
 - Elektrifiering av industri och transportsektor
 - Utvecklade och nya tillverknings- och produktionstekniker.
- Industrins omställning till fossilfrihet antas också skapa konkurrensfördelar

Naturskyddsföreningen

Resursförbrukning väntas öka

- Elanvändningen i Sverige väntas öka:
 - Elektrifiering av befintlig industri
 - Nya industrietableringar
- Ökad global efterfrågan på mineral och metall
- Investeringar i prospektering

Källa: SGU (2024)

Målkonflikter i den gröna omställningen

- Redan idag föreligger mål- och intressekonflikter kring markanvändning.
- Ökad exploatering av naturresurser riskerar öka dessa.
- Fossilfrihet är nödvändigt. Men omställningen måste förhålla sig till att vi befinner oss i en trippelkris, samt ske med hänsyn till och inflytande av människor och lokalsamhällen som påverkas av omställningen.

Miljö- och klimaträttvisa - Sammanfattningsvis

- Ojämliga klimatutsläpp och materialkonsumtion
- Ojämlighet i vem som drabbas av klimatförändring mellan och inom länder
- Stor ekonomisk ojämlikhet gör det svårare att bedriva miljöpolitik
- Den gröna omställningen förstärker existerande mål- och intressekonflikter
- För en verklig grön omställning krävs hänsyn till att vi befinner oss i en trippelkris (dvs klimatkris, förlusten av biologisk mångfald och miljögiftskris), till de som påverkas av omställningen och den behöver bygga på demokratiskt deltagande.

Naturskyddsföreningen

Reflektion / diskussion

Skriv ner några tankar som väckts angående tillväxt respektive klimat- och miljö rättvisa.

Diskutera sedan detta i grupp om 3.

Naturskyddsföreningen

Naturskyddsföreningens ståndpunkter

1. En samhällsekonomi inom planetens gränser
2. Ekologisk och social hållbarhet hänger ihop
3. Styrning mot hållbar resursanvändning
4. Ett hållbart näringsliv

Naturskyddsföreningen

1. En samhällsekonomi inom planetens gränser

Det behövs ett nytt fokus för ekonomin: att skapa välbefinnande för människor inom planetens gränser.

Påverkan på miljö och klimat måste vägas in i beslut.

Naturskyddsföreningen

1. En samhällsekonomi inom planetens gränser (16 satser)

Naturskyddsföreningen anser att:

- Det behövs mer kunskap om, och bättre beredskap för, hur en förändring mot ett samhälle med minskad materiell produktion och konsumtion kan komma att påverka samhällsekonomin. Däribland kan välfärdssystem behöva anpassas så att en skälig levnadsnivå kan säkerställas.
- Kostnaden förknippad med att inte vidta nödvändiga miljöåtgärder måste belysas och vägas in i politiska och andra offentliga besluts- underlag.
- Mål om ett kraftigt minskat materialfotavtryck ska införas i Sverige och EU.

Naturskyddsföreningen

2. Ekologisk och social utveckling hänger ihop

En mer rättvis fördelning av resurser

- Möjliggör att fler människor kan få en dräglig levnadsstandard.
- Skapar förutsättningar för miljö- och klimatåtgärder.

Tillräcklighet är ett viktigt perspektiv. Det handlar om att

- Bejaka nöjdhet
- Minska överflöd
- Fördela resurser

Foto: Muntaka Chasant/Shutterstock (2025)

Naturskyddsföreningen

2. Ekologisk och social utveckling hänger ihop (22 satser)

Naturskyddsföreningen anser att:

- Den ekonomiska politiken ska bidra till att öka acceptansen för en hållbar omställning och att minska det ekologiska fotavtrycket för dem vars konsumtion ligger över en hållbar nivå.
- Skatter eller andra ersättningar från naturresursutvinning bör öka, och i större utsträckning föras tillbaka för att bidra till lokalt förankrad hållbar samhällsutveckling.
- Miljö- och klimatfinansiering till låginkomstländer ska hanteras som additionella bidrag utöver biståndsbudgeten och inte som lån. De ska inte heller villkoras med motåtgärder.

3. Styrning mot hållbar resursanvändning

Styrmedel är viktiga verktyg:

- Förbud
- Skatter
- Subventioner

Statliga bolag ska bidra till en hållbar omställning

Offentlig upphandling ska ställa miljökrav

Foto: Ninni Nordlund, 2022

Naturskyddsföreningen

3. Styrning mot hållbar resursanvändning (23 satser)

Naturskyddsföreningen anser att:

- Skattesystemet kan fylla en viktig funktion för att trygga finansieringen av omställningen. Skatter på kapital och vinster kan behöva skärpas för att säkerställa finansiering av omställningen.
- Ökad beskattning ska införas på naturresursuttag, materialförbrukning och föroreningar.
- I ägarpolicyer för bolag med statligt ägande samt direktiv och lagar som styr myndigheter bör ekonomisk avkastning underordnas miljömässig och social hållbarhet.

Foto: Ninni Nordlund, 2022

4. Ett hållbart näringsliv

Den finansiella sektorn präglas av alltför stor kortsiktighet och bristande krav på hållbarhet. Det behövs bindande krav på miljömässig och social hållbarhet.

Företags ansvar för miljö och mänskliga rättigheter behöver vara bindande och gälla i hela värdekedjan.

Företag som har samhällsnyttiga mål istället för vinstmaximering behöver ges bättre förutsättningar.

4. Ett hållbart näringsliv (20 satser)

Naturskyddsföreningen anser att:

- En skatt på finansiella transaktioner bör införas för att öka finanssektorns bidrag till klimatomställningen och minska kortsiktigheten på finansiella marknader.
- Politiken måste ta ansvar för att näringslivet får de långsiktiga spelregler det behöver för att kunna bidra på ett effektivt sätt till samhällsomställningen.
- Sociala företag (samhällsnyttiga företag med annat syfte än avkastning till ägarna) ska ges bättre förutsättningar, exempelvis genom skatteincitament.

Naturskyddsföreningens policy för hållbar samhällsekonomi

Reflektion

Om du måste välja en sak att ta med dig från träffen, vad skulle det vara?